

Тетяна ХОРХОРДИНА,

доктор історичних наук, професор
Історико-архівного інституту
Російського державного
гуманітарного університету

– Дозвольте спочатку навести один маловідомий фрагмент з історії архівної справи, який ілюструє залежність ставлення до архівів від характеру епохи та соціальних обставин. У 1943 р. відбулася Всесоюзна конференція істориків та архівістів, де один із головних керівників архівної системи Володимир Максаков запропонував організувати Центральний державний архів Великої Вітчизняної війни для того, щоб зібрати і зберегти свідчення безпосередніх учасників тих подій. Архівісти навіть прийняли відповідну резолюцію з підтримки пропозиції Максакова. Але пізніше ці матеріали були закриті для загального користування і врешті-решт приречені на забуття. Чому так сталося? А тому, що з фронтів пішов такий потік невідцензурованих листів, що сам завідувач відділу агітації та пропаганди ЦК КПРС Олександров підписав офіційний наказ заборонити збирання відповідних документів, а саму ідею створення спеціального архіву війни забути раз і назавжди. Пізніше, в 1978 р., відомий письменник Костянтин Симонов спробував повернутися до відродження ініціативи істориків та архівістів воєнної пори. Більше того, користуючись своїм авторитетом, він почав атакувати Головне політичне управління Збройних сил та керівництво ЦК КПРС, намачаючись переконати їх у тому, що треба зібрати спогади ще живих ветеранів війни в одному архіві, а якщо це неможливо, то заснувати при архіві Міністерства оборони СРСР відкритий для дослідників та вчених фонд неопублікованих спогадів бійців. Але навіть голос Симонова не був почутий. А письменник-фронтовик ще в ті роки стверджував, що неможливо ігнорувати іншу, альтернативу “офіційно-генеральській”, правду про війну. Він писав, що існує “окопна” правда і що справжню й повну історію Великої Вітчизняної війни майбутні історики та письменники зможуть відтворити, якщо будуть користуватися усією палітрою фарб, а не лише офіційними та опублікованими спогадами. Тим більше, як ми знаємо тепер, навіть мемуари маршала Г. К. Жукова вийшли друком відредагованими до невпізнанності. До чого ж це все призвело і чим це все закінчилося? Нас було позбавлено цінної частки правди про війну, а спеціального центру архівних джерел так і не було створено. Керівництво партії та уряду вимагали від приручених істориків та архівістів опиратися тільки на документи

офіційних структур влади. На особисті та фамільні колекції пересічних людей ніхто не звертав ніякої уваги. Мені довелося говорити на цю тему на V з'їзді архівістів України, бо сьогодні це один із найактуальніших напрямків нашої спільної праці. Ми повинні зберігати пам'ять кожної людини, кожний поживклий папірець мого чи вашого діда або прадіда – тоді буде збережена для нащадків пам'ять нації та держави у всій її повноті та цілісності. А офіційні документи ми вже навчилися зберігати.

Отже, архіви та архівісти повинні усвідомити свою високу місію: служити Вічності, а не кон'юктурі. Ми відповідальні за те, щоб зберегти для нащадків чисте, незабруднене джерело духовності та свідомості нації і держави.

Валерія ЗАКЛУННА,

народна артистка України, лауреат
Державної премії СРСР та Державної
премії ім. Тараса Шевченка:

– Я впевнена: без архівів наше мистецтво і культура не досягли б такої досконалості і глибини. Жоден твір Шекспіра чи Пушкіна не став би шедевром, якби наші класики не послуговувалися архівними документами. Я б ніколи в житті не зіграла Наталю Гончарову, якби хтось свого часу не занурився в архівосховища і не знайшов ті листи Гончарової, за якими я змогла скласти своє персональне уявлення про героїню, а відтак вибудувати своє ставлення до неї. Готуючи роль, я намагалася “перелопатити” всі матеріали про Пушкіна, його друзів і, звичайно, Гончарову. Мені над усе цікавими були неймовірні подробиці з життя цих людей. Не перебільшую: якби ці свідчення не збереглися в архівах, я б не тільки не реалізувалася як актриса – для мене весь світ був би в інших, не таких виразних кольорах. Багато разів бувала в Державному комітеті архівів України, в центральних державних архівах, отже, можу дещо сказати про цю необхідну для держави справу і фахівців, які щоденно її виконують. По-перше, там я зустрічала чудових людей. Привітних, культурних і тактовних. По-друге, вони професіонали, які до того ж дуже відповідально ставляться до своєї справи. Все, що їх оточує (а це – тисячі й тисячі документів), у дивовижному порядку. І до кожного папірця, фотознімка, поживклого аркуша ці люди ставляться, як до свого першого кохання, як до своїх дітей. Коли я це бачу, мене вражає така висока порядність. Хоча останнім часом, коли мова заходить

